

№ 1-2 2023 (110)

Видається з жовтня 1999 року
Реєстраційне свідоцтво:
серія KB №23669-13509 PR
від 9 листопада 2018 року
ISSN 1562-529X
Передплатний індекс: 22863

ЗАСНОВНИКИ:

Харківський національний
університет радіоелектроніки

Харківський національний
педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди

Харківський регіональний інститут
державного управління Національної
академії державного управління
при Президентіві України
Приватна фірма «Колегіум»

РЕДАКЦІЯ

Ю. Д. БОЙЧУК,
головний редактор
Л. О. БЕЛОВА,
заступник головного редактора
О. П. КОТУХ,
відповідальний редактор

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ

Україна, 61166, Харків,
просп. Науки, 14. ХНУРЕ

тел.: +38 (093) 688-43-30,
+38 (057) 702-08-30

E-mail: newcollegium.journal@gmail.com
<https://nure.ua/branch/zhumal-noviy-kolegium>

Затверджено вченою радою
ХНПУ ім. Г. С. Сковороди,
протокол №2 від 28.02.2023

**Журнал внесено до переліку
наукових фахових видань України
з педагогічних наук, категорія "Б"**

**Видається за сприяння
Ради ректорів вищих навчальних
закладів Харківської області
та Харківського університетського
консорціуму,
за підтримки Департаменту науки
і освіти Харківської обласної
державної адміністрації**

НОВИЙ Колегіум

НАУКОВИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЖУРНАЛ

ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

РЕДАКЦІЙНА РАДА

В. І. АСТАХОВА, доктор історичних наук, професор, Україна

В. С. БАКІРОВ, доктор соціологічних наук, професор, академік НАН
України, член-кореспондент НАПН України, Україна

Л. О. БЕЛОВА, доктор соціологічних наук, професор, Україна

В. О. БОГОМОЛОВ, доктор технічних наук, професор, Україна

Ю. Д. БОЙЧУК, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент
НАПН України, Україна

Т. О. ДОВЖЕНКО, доктор педагогічних наук, професор, Україна

В. А. КАПУСТНИК, доктор медичних наук, професор, Україна

О. Е. КОВАЛЕНКО, доктор педагогічних наук, професор, Україна

А. І. КУЗЬМІНСЬКИЙ, доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, дійсний член Міжнародної
слов'янської академії освіти імені Я. А. Коменського, Україна

С. Є. ЛУПАРЕНКО, доктор педагогічних наук, професор, Україна

О. О. МАТВЕЄВА, доктор педагогічних наук, доцент, Україна

С. В. ПАНЧЕНКО, доктор технічних наук, професор, Україна

В. С. ПОНОМАРЕНКО, доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, Україна

Н. О. ПОНОМАРЬОВА, доктор педагогічних наук, професор, Україна

В. П. САДКОВИЙ, доктор наук з державного управління, професор,
Україна

В. В. СЕМЕНЕЦЬ, доктор технічних наук, професор, Україна

Є. І. СОКОЛ, доктор технічних наук, професор, член-кореспондент НАН
України, Україна

В. В. СОКУРЕНКО, доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України, Україна

Т. О. СТРЕЛКОВА, доктор технічних наук, професор, Україна

МАРК БРАУН, професор, директор Національного інституту цифрового
навчання, Дублінський міський університет, Ірландія

ТЕРЕЗА ЯНИЦКА-ПАНЕК, професор PUSB, Державний університет
Стефан Баторій в Скерневице, Польща

ЗМІСТ

УКРАЇНСЬКА ОСВІТА НА ШЛЯХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

ОСВІТА ТА СУСПІЛЬСТВО

<i>Бойчук Ю., Рибалко Л.</i> Розвиток євроінтеграційних процесів у вищій педагогічній школі: освітні орієнтири	3
<i>Постригач Н.</i> Реформування змісту професійної підготовки вчителя в умовах європейської інтеграції	8
<i>Кравець В., Кікінежді О., Василькевич Я.</i> Формування гендерно справедливого середовища у закладах освіти України: євроінтеграційний контекст	15
<i>Стрількова Т.</i> Технічна та фізико-математична освіта України на шляху євроінтеграції	24
<i>Пономарьов О., Черемський М.</i> Українська освіта в контексті європейського освітнього простору	38
<i>Зосімова О., Князь Г.</i> Григорій Сковорода в англійських студіях та перекладах	46
<i>Чередниченко О., Трубавіна І.</i> Європейські цінності як основа національної згуртованості, курсу України на євроінтеграцію та укріплення основ національної безпеки через освіту	53

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ

<i>Ненастіна Т., Бережна К., Бугаєвський С.</i> Робота куратора під час адаптаційного періоду студентів в Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті	59
<i>Пілевич О.</i> Мотиваційна готовність викладачів фахового коледжу до інноваційної діяльності	65
<i>Кірвас В.</i> Інформаційно-комунікаційні технології в навчанні осіб із вадами зору в епоху цифровізації освіти	71
<i>Коваленко В., Міценко О.</i> Процедура визнання результатів неформальної та інформальної освіти в підготовці бакалаврів та магістрів спеціальності 016 «Спеціальна освіта» (на основі аналізу досвіду країн ЄС)	79
<i>Олійник О., Солошенко О.</i> Громадянська освіта як фундамент багатовекторності освітнього процесу в межах Болонської системи	86

МЕТОДОЛОГІЯ ОСВІТИ

<i>Бакай С.</i> Деякі аспекти вікових особливостей сенсорно-пізнавального розвитку дитини під час підготовки майбутніх вихователів	93
<i>Жиленко Т., Мартинова Н., Котух Є.</i> Методичні рішення для підвищення результативності вивчення математичних дисциплін студентами спеціальностей «Кібербезпека та комп'ютерні науки»	98
<i>Ворожбит-Горбатюк В., Собченко Т., Козиренко С.</i> Теорія ортобіозу Іллі Мечникова: потенціал євроінтеграції національної освіти	105
<i>Соколова А., Лі Іцзя.</i> Актуалізація проблеми формування художньо-образного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва	110
<i>Доценко С., Ван Чжен.</i> Імерсивні технології: симбіоз цифрових технологій та мистецтва	118

ЛІТОПИС

<i>Бойчук Ю., Бережна С.</i> Під знаком Григорія Сковороди	125
<i>Астахова К.</i> До студентських розвідок з питань євроінтеграції в освіті	131
<i>Якуніна А.</i> Ключові моделі класичного європейського університету та їхній вплив на розвиток вітчизняної вищої школи: історія питання	132
<i>Пальваль А.</i> Євроінтеграція в освіті: історія розвитку після Другої світової війни	135

ІНФОРМАЦІЯ

До уваги науковців: «Генеалогічний конкурс «Історія моєї сім'ї»	139
Анотації	141

Мова видання — українська, російська, англійська.
Художник обкладинки *О. Дербілова.*
Виконавець комп'ютерної верстки *В. Тарасенко.*
При використанні матеріалів журналу посилання на «НК» обов'язкове.
Точка зору редакції може не співпадати з точкою зору авторів.
Підп. до друку 28.03.2023. Формат 84×108/8. Папір офсетний.
Друк цифровий. Умов. друк. арк. 14,5. Облік.-вид. арк. 12,2.
Тираж 300 прим. Зам. № 115. Ціна договірна.
Частина тиражу розповсюджується безкоштовно.

Адреса редакції: Україна, 61166, Харків, просп. Науки, 14, Харківський національний університет радіоелектроніки. Тел. (057) 702-08-30. E-mail: newcollegium.journal@gmail.com
Оригінал-макет підготовлено і тираж надруковано в ПФ «Колегіум», 61093, Харків, вул. Іллінська, 57/121, тел. (057) 703-53-74. Свідоцтво про держреєстрацію: серія КВ № 16592-5064ПР від 23.04.2010.

© «Колегіум», 2023.

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Алла Соколова,
Лі Іцзя

Модернізація вітчизняної системи освіти на шляху спрямування української незалежної держави в Європейське співтовариство вимагає від закладів вищої освіти підготовки нової генерації викладачів. Сучасний педагог має врівноважено сприймати дійсність та вміти об'єктивно її оцінювати, володіти високим рівнем знань та здатністю до самостійного мислення, неупереджено аналізувати власні дії та дії учнів, змінювати діяльність за допомогою особистого потенціалу, спрямовуючи його на власний розвиток, самовдосконалення та перетворення дійсності на високих морально-естетичних і духовних началах. Вирішення окреслених завдань знаходиться у прямій залежності від рівня мислення вчителя будь-якої педагогічної спрямованості.

Вважаємо, що в тих реаліях і викликах, які охопили сьогодні Україну і весь світ, зростає місія вчителя музичного мистецтва, бо в його «руках» є музика — саме те джерело, яке допоможе учневі осмислити сьогодення, вилікувати душу та опанувати себе. Основою музичного мистецтва виступає художній образ, який у процесі сприйняття музичного твору впливає на розум, почуття школярів, безпосередньо пробуджуючи в них емоційне ставлення до відтворених подій й спонукаючи до формулювання власних умовиводів та свідомого ставлення до дійсності. З огляду на зазначене, особливої значущості набуває проблема формування художньо-

образного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій доводить, що проблема художньо-образного мислення привертала увагу вчених різних галузей знань. Феномен мислення був предметом філософських пошуків М. Булатова, Н. Іванової, А. Кравченко, В. Кременя, М. Култаєвої, В. Лисого, В. Савельєва, В. Сломського та ін. Питання сутності мислення, його різновидів, основних форм мислення у площині психологічної науки знайшли висвітлення у працях С. Дмитрієвої, В. Карпенка, О. Кирилюк, С. Шапаря, В. Шатайла, М. Шпака та ін.

Окреслена проблема дотично знаходить опрацювання в роботах О. Віщенко, М. Демчишиної, В. Зіневич, В. Ліхваря, Л. Лемешко, Ю. Мережко, Л. Паньків, О. Поліщук, В. Рагозіної, О. Семенової, А. Ткаченко, Н. Шатайло та ін.

Широким загальом у науковій літературі представлено розгляд проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва: Л. Беземчук, О. Васильєва, А. Козир, Г. Падалка, І. Парфентьєва, О. Рудницька, Т. Рейзенкід, А. Соколова, М. Ткаченко, О. Щолокова, В. Фомін, В. Юрчак та ін. Різні аспекти проблеми формування художньо-образного мислення фахівців мистецьких спеціальностей висвітлено в роботах Л. Булатової, Т. Гринченко, А. Міляевича, Л. Нечаєвої,

Е. Печерської, О. Полатайко, О. Рудницької, А. Чехуніної, О. Щолокової та дисертаційних дослідженнях Н. Батюк, О. Віщенко, О. Колотило, А. Ткачук, Н. Шатайло, П. Шен та ін.

Аналіз наукової літератури засвідчив певний ступінь розробки проблеми. Однак в тих умовах сьогодення, в яких опинилася вітчизняна освіта, звернення до питань формування художньо-образного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва набуває актуальності.

Метою статті є вивчення та аналіз поглядів провідних науковців щодо визначення сутності, складових мислення, художньо-образного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва в сучасних умовах.

З давніх-давен увагу вчених різних країн і різних наукових напрямів (біології, лінгвістики, соціології, логіки) привертало поняття «мислення», його сутність, види, значення у розвитку особистості.

У концептуальних філософських системах минулого та сучасності мислення визнається фундаментальним поняттям, пов'язаним із сутністю людської особистості, її потягом до опанування навколишнього світу. Засвоєння дійсності відбувається насамперед через сприйняття окремих явищ, предметів на основі власного чуттєвого досвіду. Однак для ґрунтовного їх усвідомлення, пізнання всесвіту цього замало. Людина має осмислити не тільки сутність окремих явищ, предметів, але й встановити загальний зв'язок їх властивостей. І саме мислення є тією основою, яка допомагає аналізувати досвід, перетворити окремі факти на впорядковане знання, сприяє розв'язанню протиріч і питань, що виникають, зараджує передбаченню та плануванню дій людини [13]. Вважаючи мислення важливою характеристикою особистості, науковці-філософи [5, 13] визнають у ньому запоруку її свободи. З огляду саме на те, що в процесі пізнання та прагненні «дістатися» істини людина, не зважаючи на усталені норми і канони,

спирається на власні думки, сама обирає ту чи іншу точку зору та шлях вирішення питань, розкриває свої здібності, внутрішній творчий потенціал.

Вивчення природи мислення в психологічному аспекті призвело до розробки дослідниками кількох теорій: асоціативна, теорія Вюрцбургської школи, психоаналітична, когнітивна, інформаційно-кібернетична теорії тощо. Нове розуміння зазначене поняття отримало у вітчизняній психологічній науці, що було пов'язано з визнанням за ним особливого виду пізнавальної діяльності людини. Вчені (Л. Віготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та ін.) довели існування зв'язку між діяльністю та мисленням, що уможливило подолати протиставлення суб'єкта й об'єкта пізнання. О. Леонт'єв, розглядаючи мислення як особливий вид пізнавальної діяльності, наголошував на неможливості його розвитку поза суспільством, культурою, «поза накопиченими людством знаннями і виробленими ним способами розумової діяльності» [4, с.6].

Психологічний словник визначає мислення як «активний психічний процес опосередкованого й узагальненого відображення у свідомості людини предметів і явищ об'єктивної дійсності в їх істотних властивостях, зв'язках та відношеннях. Основними формами мислення є: аналіз, синтез, порівняння, умовивід, класифікація, судження, аналогія, узагальнення» [11, с.162]. Автори довідника розглядають різні види мислення: альтернативне, дивергентне, дологічне, креативне, практичне, прискорене, просторове та ін. З огляду на обрану тему, науковий інтерес представляє визначення образного мислення, яке оперує образами і поєднує в собі чуттєві й логічні компоненти та творче мислення, що характеризується «оригінальністю і винахідливістю рішень» [11, с.164].

При ідентичному визначенні поняття «мислення» автори Сучасного психологічного словника акцентують увагу на нерозривному зв'язку мислення зі здібностями та мотивацією особистості, «людина здій-

снює розумовий процес, виходячи з уже сформованих мотивів та здібностей; подальше формування мотивів та здібностей відбувається на наступних стадіях розумового процесу» [15, с.252]. Тобто, інформацію про сутність об'єктів дійсності, яка не відбивається при сприйманні у відчуттях, людина набуває за допомогою мислення.

Розглядаючи мислення як психологічний процес, науковці пов'язують його діяльнісний характер з творчим перетворенням у свідомості індивіда сприйнятих ним образів, їх сутності, змісту задля розв'язання питань, проблем, суперечностей, що виникають в різних сферах його життєдіяльності та визначення нових цілей. Розв'язання завдань, як зазначає В. Карпенко, має певні стадії, серед яких: підготовка, дозрівання рішення, натхнення, перевірки рішення. Саме тому, науковець пов'язує мислення з пошуком і відкриттям істотно нового [6, с.39].

Автори «Словника термінів і понять з педагогіки вищої школи» також визнають мислення як активний процес відбиття суб'єктом реальної дійсності, його здатність послідовно, «опосередковано й узагальнено пізнавати істотні зв'язки, відношення між предметами та явищами; створювати нові ідеї» [12, с.80]. Однак додають ще таку його здатність як передбачення подій, поведінки, діяльності. Початково людина сприймає факти, інформацію у формі відчуття, однак, з виникненням потреби у пізнанні, труднощів, протиріч, проблемних ситуацій активізується процес мислення щодо їх розв'язання. Основними формами мислення науковці вважають поняття, судження, міркування та умовивід [3, 12].

Досліджуючи мислення у педагогічній площині, С. Гончаренко розглядає процес його формування у навчально-виховній діяльності через виявлення умов, організації шляхів і засобів розвитку мислення [3, с.208] і виокремлює наступні функції: понятійна, розв'язання проблем і завдань, цілеутворення, рефлексивна.

Узагальнення поглядів науковців дозволяє виокремити декілька видів

мислення: практичне і теоретичне; репродуктивне і творче; конкретно-дійове, абстрактне, наочно-образне. З метою удосконалення своєї професійної діяльності та професійного зростання людина починає замислюватися щодо шляхів досягнення кращих результатів. Це викликає активізацію мисленневих процесів, що дозволяє дослідникам виокремлювати види мислення за професійною складовою: політичне мислення (В. Грузін, О. Кириченко, В. Ніконенко та ін.), економічне мислення (С. Грицуленко, Л. Злочевська, Н. Пенцова та ін.), педагогічне мислення (В. Буряк, В. Возняк, О. Дубасенюк та ін.).

Треба відзначити, що деякими психологами та педагогами основною формою мислення визнається образне мислення, адже в процесі мисленнєвої діяльності людина послуговується образами реального світу, зіставляє та аналізує їх [3, 7].

Зазначимо, що уся життєдіяльність людини пов'язана з мистецтвом. Безпосереднє або опосередковане спілкування з його зразками (слухання пісень, які заповнюють інформаційний простір, музичних творів, читання літератури, перегляд кінофільмів тощо) невимушено викликає емоції, переживання, почуття, асоціації, роздуми. Такі мисленнєві дії уможливають розвиток художнього мислення, яке у свою чергу, на думку вчених (Л. Нечаєва, О. Полатайко, О. Щолокова та ін.), впливає на інтелект індивіда.

Особливого значення формування художнього, художньо-образного мислення набуває в підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва, який має навчити учнів емоційно та інтелектуально розуміти зміст музичного твору, знаходити подібності й відмінності художнього образу із власними життєвими враженнями з навколишньою дійсністю та відтворювати власне сприйняття у творчій діяльності. Дана проблема привертає увагу науковців та знаходить висвітлення у наукових розвідках (Е. Печерська, О. Письміченко, О. Полатайко, К. Стецюк, О. Ясенев та ін.), дисертацій-

них дослідженнях (Н. Батюк, О. Бутяк, А. Ткачук та ін.).

З огляду на мету статті, доцільним є звернення до поглядів Е. Печерської. Художньо-образне мислення, як зазначає науковець, являє собою цілісний процес, що складається зі сприйняття музичного твору, емоційного переживання, аналізу та усвідомлення засобів виразності, які сприяють створенню художнього образу. На її слушну думку, на розвиток художньо-образного мислення впливає «знання музичного матеріалу (фактів, явищ, закономірностей музичної мови тощо)» [8, с. 85]. Воно визначає хід розумових операцій, їхню структуру, внутрішній зміст, допомагає проникнути у виразну сутність музичної мови.

Е. Печерською було виокремлено компоненти художньо-образного мислення. Перцептивно-аналітичний пов'язаний з виявленням художнього образу пісні, визначенням засобів музичної виразності та їх значення у розкритті художнього образу, здатністю мислити в процесі сприймання пісні; виконавсько-аналітичний — з розумінням значення вокально-хорових навичок у відтворенні художнього образу твору та їх використання у власному виконанні, спроможністю до аналізу якості виконання з точки зору втілення художнього образу. Оцінно-рефлексивний компонент передбачає уміння аргументовано оцінювати чуже, власне виконання пісні з огляду на повноту розкриття її художніх образів та на основі порівняння різних варіантів обрати більш музично-досконалий.

Формування художньо-образного мислення учнів у вокально-хоровій діяльності, на думку вченої, повинно спиратись на врахування рівня музичної та загальнокультурної підготовки учнів, ступеня розвитку інтелекту та емоційної сфери, тип мислення (раціональний чи художньо образний), попередній музичний та художній досвід; посилене використання образності, наочності у вербальній комунікації; постійне поєднання технічного та художнього в усіх формах вокально-хорової роботи.

Значний інтерес представляють педагогічні умови та методи, які сприяли ефективному формуванню художньо-образного мислення учнів у процесі вокально-хорової роботи. Е. Печерська підкреслює, значну роль в даному процесі відіграє використання різноманітного пісенного репертуару, спрямованість якого має відповідати як підвищенню виконавської майстерності учнів, так і їх морально-естетичному вихованню, збагаченню життєвого та художнього досвіду. Формуванню художньо-образного мислення учнів, на думку вченої, сприяє активізація осмисленого ставлення учнів до пісень, що включені в роботу, а також застосування методів «проблемне запитання», варіювання, перевтілення. Активізації художньо-творчої діяльності учнів у ході вокально-хорової роботи зараджувало використання методів прогнозування та інсценування.

Розглядаючи проблему художньо-образного мислення, зазначимо, що насамперед розвиток художньо-образного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва пов'язаний з музичним твором, зі створенням його художньої інтерпретації. Дослідження художньо-образного мислення студентів мистецького спрямування у процесі вербальної художньо-педагогічної інтерпретації художніх творів дозволило О. Полатайко виокремити мотиваційний, когнітивний, емоційний, діяльнісний компоненти даного поняття [9].

Вибір музичного твору обумовлюється ступенем зацікавленості його змістом, формою та засобами викладення музичного матеріалу, бажанням виконавця, студента майстерно відтворити у власному виконанні художній образ, який створив композитор, отримати естетичну насолоду — мотивацією. Мотиваційний компонент художньо-образного мислення виступає поштовхом для когнітивного компонента (когнітивний — пов'язаний з пізнанням).

Розвиток художньо-образного мислення на основі опанування музичного

твору відбувається через аналіз, синтез, порівняння, умовивід, класифікацію, судження, аналогії, узагальнення. Аналіз вокального твору включає ознайомлення з головними рисами життєдіяльності його авторів (систематизація інформації щодо соціально-культурних особливостей епохи; філософсько-естетичних поглядів та специфіки стилю; творчої спадщини та місце даного твору в ній); визначення головного змісту, провідної ідеї; розгляд основних засобів музичної виразності та усвідомлення їх значення у розкритті художнього образу (форма, тональний план, мелодія, гармонія, ритм тощо); встановлення ролі вокальних умінь та навичок у створенні художнього образу (дихання, тембр, звукоутворення, дикція тощо); виконавська інтерпретація (темп, динаміка, кульмінації, труднощі тощо).

Такий ґрунтовний аналіз окремих складових музичної мови безпосередньо пов'язаний із синтезом — об'єднанням їх в одне ціле, що «робить сприйняття студентами твору мистецтва свідомим, стимулює особистісне ставлення до побаченого, прочитаного або почутого» [9, с.148] та уможливорює досконале майстерне виконання. З огляду на зазначене, володіння високим рівнем знань з мистецтвознавства, музичної та вокальної педагогіки є важливим чинником художньо-образного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Важливу роль у формуванні художньо-образного мислення відіграють емоції. Науковці (Н. Біла, В. Крицький, О. Полатайко, М. Шумський та ін.) зазначають, що художня інтерпретація є результатом складної розумової діяльності й реалізується в єдності логічного й емоційного. Створення композитором музичного твору є втіленням його емоційного стану, переживань і почуттів тобто носить особистісний характер. І як зазначає І. Гавран, «сама поява творів мистецтва була зумовлена необхідністю передачі від людини, від покоління до покоління загальних, культурних форм емоційно-почуттєвого досвіду» [2, с.52]. Предметом

художнього образу виступає людина з її почуттями, переживаннями, взаєминами.

Наукові дослідження (О. Поліщук, О. Тихомиров, Н. Шатайло та ін.) доводять, що емоції водночас виступають регулятором і мотивом, поштовхом мисленевої діяльності особистості. Сприйняття музичного твору безпосередньо викликає певні відчуття, емоції, що сприяє виникненню зв'язку між образом і об'єктивною реальністю та стає стимулятором для осмислення художнього образу, його ґрунтовного пізнання та подальшого відтворення у власному виконанні.

З огляду на зазначене, можна стверджувати, що емоційний компонент художньо-образного мислення виступає джерелом творчості та діяльності особистості, що дозволяє виокремити діяльнісний компонент художньо-образного мислення. Під впливом певних подій, явищ, мотивів, переживань, емоційного стану в уяві композитора зароджується художній образ і все, що відбувається у подальшій його діяльності, спрямовується на створення цього художнього образу, в якому знаходять віддзеркалення бачення композитором реальної дійсності, його духовні орієнтири, «ціннісні уявлення про людину» [9, с.149] тощо. Потрапляючи в поле зору виконавця, художній образ асимілюється з його баченням світу, духовними і естетичними цінностями, емоційною реакцією, рефлексією, професійними здібностями. Всі подальші дії виконавця пов'язані з прагненням відтворити сприйнятий художній образ у власній виконавській діяльності, створенні довершеної виконавської інтерпретації.

Наукові розвідки дослідників з питань художньо-образного мислення в різних галузях знань дозволили проаналізувати основні поняття, їх сутність, складові тощо, що стало поштовхом до актуалізації проблеми формування художньо-образного мислення майбутніх учителів музичного мистецтва. Звернення в даному процесі до вокальних творів уможливорює конкретизацію художнього образу завдяки синтетичному поєднанню музики та слова, використанню різно-

манітних жанрів вокального мистецтва (пісня; романс; арія; сольні номери з опер, кантат, ораторій, оперет тощо), включенню артистичної культури.

Г прийняття художнього образу вокального твору, емоції та переживання, які він викликає, усвідомлення його сутності, аналіз формообразуючих, музичних і вокальних особливостей робить художній образ частиною внутрішнього світу студента, продукує власне ставлення, наділяє новими знаннями, надихає його на пошук власних творчих надбань, виконавських прийомів. Треба відзначити, що більш розвинене художньо-образне мислення та накопичений вокально-виконавський досвід уможливають створення майбутнім учителем музичного мистецтва більш досконалого творчого трактування художнього образу, мотивують його на ціннісне опанування кращих зразків вокального мистецтва.

Формування художньо-образного мислення засобами вокальних творів сприяє розвитку вмінь студента розуміти власні емоції та коригувати їх, толерантно ставитись до поглядів і почуттів інших людей, зараджує самопізнанням, самовдосконаленню та самореалізації.

Осягнення художнього образу під час роботи над вокальним твором робить студента співучасником вчинків, подій, атмосфери, життєвих ситуацій, у яких розгортається художній образ, перетворює його погляди, емоції на складові внутрішнього світу студента, збагачує майбутнього вчителя музичного мистецтва соціальним досвідом, морально-естетичними нормами та загальнокультурними цінностями.

У процесі сприйняття й пізнання художнього образу вокального твору, прагненні досягти досконалості в його інтерпретуванні та репрезентуванні майбутній вчитель музичного мистецтва самостійно відшукує, обирає, аналізує й узагальнює музикознавчі, музично-педагогічні джерела, музично-теоретичні, виконавські особливості музичного матеріалу, які допомагають більш правдиво, довершено і художньо розкрити художній образ,

спирається на власні міркування та відповідно до них обирає виконавські засоби, розкриваючи свої здібності та внутрішній художньо-творчий потенціал. Отже, розвинене художньо-образне мислення виступає важливим чинником самостійності й самовизначеності майбутнього вчителя музичного мистецтва, його вільного вибору у прийнятті рішень як у професійній діяльності, так і в життєвих ситуаціях, здатності відповідати за їх результат.

Ф ормування художньо-образного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва набуває особливої соціальної значущості у сучасних умовах, у викликах, обумовлених війною, кризовими ситуаціями, емоційними станами студентів. Заняття з постановки голосу, опанування й занурення у художні образи вокальних творів і переживання разом з ними життєвих ситуацій допомагають майбутньому вчителю музичного мистецтва підвищити емоційну стійкість, завдяки накопиченим позитивним настановам, що формувалися в процесі осмислення життєвих ситуацій і переживань художнього образу, допомагають протистояти негативним соціальним життєвим ситуаціям, спрямовувати власні психічні настанови на позитивне світосприйняття, неминучість «перемоги добра над злом» (характерна сутність мистецьких творів), гуманне ставлення до оточуючих, усвідомлення власної життєспроможності та значущості власного «Я» у соціумі.

Ґрунтуючись на викладені положення вітчизняних науковців у різних галузях знань та модифікуючи їх погляди щодо окресленої проблеми, поняття «художньо-образне мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва» розуміємо як цілеспрямований процес емоційно-інтелектуального пізнання світу, процес самоусвідомлення, що здійснюється на основі опанування творів музичного мистецтва та реалізується у власній музично-педагогічній і виконавській діяльності. У ході дослідження доведено, що актуалізація проблеми формування художньо-образного мислення майбутнього вчителя му-

зичного мистецтва обумовлюється потребою підготовки високопрофесійного педагога-музиканта до продуктивної, творчої діяльності, формування у майбутнього вчителя музичного мистецтва свідомого ставлення до світових цінностей, здатності репрезентувати власні набуті компетентності й художньо-емоційний досвід, чим плекати в учнів любов до музичного мистецтва. У такий тяжкий для країни час сформоване художньо-образне мислення зараджуватиме вчителю музичного мистецтва формуванню в учнів естетичного ставлення до дійсності, зростанню художньо-емоційного та соціального досвіду школярів, розвитку резильєнтності.

Література

1. Біла Н.Л., Шумський М.О. Вербальна інтерпретація в умовах педагогічної діяльності // Психолого-педагогічні науки. 2015. № 3. С. 7–13.
2. Гавран І. Особливості розвитку художньо-образного мислення студентів інститутів мистецтв у процесі підготовки до самостійної діяльності // Молодь і ринок. 2018. №12 (167). С. 51–54.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 366 с.
4. Дмитрієва С.М., Кирилюк О.В. Психологічні особливості мислення майбутніх фахівців з фінансів, економіки та менеджменту туристичної індустрії // Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі : матеріали десятої Міжнар. наук.-практ. конф. ; за ред. І.В. Саух Житомир : Вид-во ЖФ КІВІТ, 2016. С. 31–34.
5. Іванова Н.В. Духовно-онтологічні стратегії мислення: соціально-філософський аналіз : дис. ... д-ра філос. наук ; спец. 09.00.03 — соціальна філософія та філософія історії. 2017. 475 с.
6. Карпенко В.В. Психологія мислення: феноменологія, процес і детермінанти // Наук. вісник Львів. держ. ун-ту внутрішніх справ. 2013. №1. С. 32–42.
7. Нечаєва Л.В. Формування художнього мислення як визначної складової педагогічної діяльності майбутніх вчителів мистецтва. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/14455/1/Nechaieva.pdf>
8. Печерська Е.П., Шепельська М.О. Формування художньо-образного мислення учнів у процесі вокально-хорової роботи // Наука і освіта. 2015. №2. С. 84–91.
9. Полатайко О.М. Компоненти художньо-образного мислення майбутнього вчителя мистецьких дисциплін у процесі вербальної педагогічної інтерпретації художніх творів // Наук. записки. Сер.: Психологія і педагогіка, 2013. Вип. 22. С. 146–150.
10. Поліщук О. П. Людина у вимірах естетичної та культурної антропології: моделювання, інологіка і ціннісний вектор образної стратегії в умовах цивілізаційних зрушень сучасності // Вісник Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. 2014. Вип. 3 (75). Філософські науки. С. 3–7.
11. Психологічний словник / Авт.-уклад. В.В. Синявський, О.П. Сергєєнкова ; за ред. Н.А.Побірченко. 336 с.
12. Словник термінів і понять з педагогіки вищої школи : посібник. Дніпропетровськ, 2005. 181 с.
13. Тішко Л., Щєпова Д. Філософський аспект мислення // Грани. 2021. Т. 24. №3. С.90–97.
14. Термінологічний словник. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/8prishak_osnovy_psiholog_pedagogiki/slov.htm
15. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.
16. Шатайло Н. В. Розвиток художньо-образного мислення як світоглядно формуючий процес // Актуальні питання мистецької освіти та виховання. 2016. Вип. 1 (7). С. 203–213.
17. Шпак М. І. Емоційний інтелект в контексті сучасних психологічних досліджень // Психологія особистості. 2011. № 1 (2). С. 282–288.

17.01.2023

Відомості про авторів:

Соколова Алла Вікторівна — доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри музичного мистецтва, в.о. завідувача кафедри музичного мистецтва; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків, Україна; email: a.sokolova.a2017@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0284-7320>

Лі Іцзя — магістрант кафедри музичного мистецтва; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків, Україна; email: 963649363@qq.com